

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Ярема Я.Р., Приймак С.В.

ОПОДАТКУВАННЯ

Навчальний посібник

Видавець ФОП Марченко Т.В.

Львів - 2026

УДК 336.22(075.8)

Я 72

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Львівського національного
університету імені Івана Франка*

(протокол №7/5 від 28 травня 2026 р.)

Рецензенти:

Баланюк І.Ф. – д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри обліку і оподаткування Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Ковальова – к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Мединська Т.В. – д.е.н., професор кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу Львівського торговельно-економічного університету

Я 72 Оподаткування : навч.посіб. / Ярема Я.Р., Приймак С.В.-
Львів: Видавець ФОП Марченко Т.В., 2026. -380 с.

ISBN 978-617-8682-86-6

Навчальний посібник «Оподаткування» орієнтований на вивчення механізмів оподаткування в Україні та базується на положеннях Податкового кодексу. У виданні систематизовано ключові теоретичні аспекти оподаткування діяльності суб'єктів господарювання з одночасним залученням практичних інструментів навчання - завдань прикладного характеру, тестових і ситуаційних вправ. Матеріал структуровано з використанням таблиць аналітичного характеру та візуальних схем, що підвищує наочність і доступність навчального контенту.

Навчальний посібник розрахований для студентів, аспірантів, викладачів економічних спеціальностей закладів вищої освіти, фахівців підприємницьких структур.

Публікується в авторській редакції.

ISBN 978-617-8682-86-6

УДК 336.22(075.8)

© Ярема Я.Р., Приймак С.В., 2026
© Видавець ФОП Марченко Т.В., 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ	9
1.1. Податкове законодавство України та його основні засади	9
1.2. Сутність, функції та способи стягнення податків	10
1.3. Класифікація податків	12
1.4. Загальні засади встановлення податків і зборів	16
1.5. Види податків і зборів, які функціонують в Україні	21
Завдання для самоперевірки	22
2. ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПОДАТКОМ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ	27
2.1. Економічна сутність податку на додану вартість та його фіскальна роль	27
2.2. Платники податку на додану вартість та порядок їх реєстрації	28
2.3. Визначення об'єкта оподаткування	31
2.4. База оподаткування, податкові ставки. Податкові пільги	33
2.5. Порядок визначення суми податку на додану вартість, що підлягає перерахуванню до бюджету. Звітність та терміни сплати податку	40
2.6. Електронне адміністрування податку на додану вартість	49
2.7. Особливості оподаткування окремих операцій податком на додану вартість	54
Завдання для самоперевірки	60
3. ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АКЦИЗНИМ ПОДАТКОМ	67
3.1. Сутність та значення акцизного податку	67
3.2. Платники акцизного податку та порядок їх реєстрації	68
3.3. Об'єкти оподаткування, база оподаткування акцизним податком	70
3.4. Підакцизні товари та ставки податку. Порядок визначення і сплати акцизного податку	75
3.5. Особливості оподаткування акцизним податком тютюнових виробів та алкогольних напоїв	81
3.6. Акцизні склади та порядок їх функціонування	88
3.7. Акцизна накладна на пальне та електронне адміністрування реалізації пального	90
Завдання для самоперевірки	95
4. ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПОДАТКОМ НА ПРИБУТОК	101
4.1. Сутність і значення податку на прибуток підприємств у формуванні доходів бюджету України	101

4.2. Платники податку на прибуток	102
4.3. Об'єкт та база оподаткування податком на прибуток	105
4.4. Різниці, що коректують фінансовий результат до оподаткування	107
4.5. Ставки податку. Порядок обчислення та сплати податку на прибуток підприємств	116
4.6. Особливості оподаткування окремих видів діяльності та операцій	121
Завдання для самоперевірки	140
5. ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	146
5.1. Сутність і значення податку на доходи фізичних осіб у формуванні доходів бюджету України	146
5.2. Платники та об'єкт податку на доходи фізичних осіб	148
5.3.База оподаткування. Склад загального місячного (річного) оподатковуваного доходу	149
5.4. Податкова знижка та порядок її надання	152
5.5. Ставки податку. Порядок нарахування, утримання та сплати (перерахування) податку до бюджету	156
5.6. Податкові соціальні пільги та порядок їх застосування	161
5.7.Забезпечення виконання податкових зобов'язань з податку на доходи фізичних осіб та єдиного внеску	166
Завдання для самоперевірки	167
6. ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИМ ПОДАТКОМ	173
6.1.Економічна сутність та значення екологічного податку	173
6.2. Платники податку. Об'єкт та база оподаткування	174
6.3. Ставки екологічного податку	177
6.4. Порядок обчислення екологічного податку	182
6.5. Порядок подання податкової звітності та сплати податку	186
Завдання для самоперевірки	191
7. РЕНТНІ ПЛАТЕЖІ	197
7.1. Рентна плата за користування надрами	197
7.2. Рентна плата за спеціальне використання води	221
7.3. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	231
7.4. Рентна плата за користування радіочастотним спектром (радіочастотним ресурсом) України	239
7.5.Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України	246
Завдання для самоперевірки	248

8. ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ МАЙНОВИМИ ПОДАТКАМИ	255
8.1. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	255
8.2. Плата за землю	262
8.3. Транспортний податок	276
8.4. Туристичний збір	280
8.5. Збір за місця для паркування транспортних засобів	283
Завдання для самоперевірки	285
9. ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЄДИНИМ ПОДАТКОМ	292
9.1. Характеристика платників податку та критерій віднесення суб'єктів господарювання до окремих груп платників єдиного податку	292
9.2. Порядок визначення доходів та їх склад для платників єдиного податку першої - третьої груп	297
9.3. Об'єкт та база оподаткування для платників єдиного податку четвертої групи	302
9.4. Податкові ставки, порядок нарахування та строки сплати єдиного податку	305
9.5. Облік та звітність платника єдиного податку.	313
9.6. Особливості визначення загального мінімального податкового зобов'язання платників єдиного податку	318
Завдання для самоперевірки	324
10. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	332
10.1. Податкові правопорушення та види відповідальності платників податків	332
10.2. Відповідальність платників податків за порушення встановленого порядку взяття на облік (реєстрації) у контролюючих органах	335
10.3. Відповідальність платників податків за неподання або несвоєчасне подання податкової звітності	337
10.4. Відповідальність платників податку на додану вартість за порушення термінів реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних	337
10.5. Відповідальність платників акцизного податку за порушення порядку реєстрації акцизних накладних в Єдиному реєстрі акцизних накладних	341
10.6. Відповідальність платників податків за порушення правил нарахування, утримання та сплати (перерахування) податків у джерела виплати	345

Завдання для самоперевірки	346
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА	351
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	354
ДОДАТКИ	374

ПЕРЕДМОВА

*«Податки — це ціна, яку ми платимо
за можливість жити у цивілізованому суспільстві»
(Олівер Холмс)*

Оподаткування є однією з ключових складових фінансової системи держави та важливим інструментом реалізації економічної, соціальної й бюджетної політики. Податки безпосередньо впливають на діяльність суб'єктів господарювання, рівень добробуту населення, формування державних і місцевих бюджетів, а також на фінансову стабільність країни в цілому. В умовах трансформаційних процесів економіки України та постійних змін податкового законодавства зростає потреба у ґрунтовній теоретичній і практичній підготовці фахівців у сфері оподаткування.

Дисципліна «Оподаткування» входить до циклу обов'язкових дисциплін фахової підготовки бакалаврів спеціальності 071 – Облік і оподаткування, що навчаються за освітньо-професійною програмою «Облік, аналіз та фінансові розслідування» першого (бакалаврського) освітнього ступеня вищої освіти. Метою вивчення цієї дисципліни є формування базових знань сутності податкової системи та податкової політики держави, її впливу на суспільство та набуття навичок практичного застосування отриманих знань студентами в сфері оподаткування у майбутній професії.

У результаті вивчення дисципліни «Оподаткування» студент повинен:

- знати методологічні засади оподаткування, основи податкової системи України, правові взаємовідносини платників податків та контролюючих органів;
- вміти користуватися податковим законодавством, обчислювати суми конкретних податків і зборів, які встановлені для платників податків.

У посібнику висвітлено теоретичні основи оподаткування, порядок обчислення та сплати основних податків, податкові зобов'язання суб'єктів господарювання, а також актуальні питання відповідальності за порушення податкового законодавства з урахуванням чинних норм Податкового кодексу України.

Структура посібника поєднує теоретичні положення з практичними прикладами, розрахунковими задачами, тестовими й

ситуаційними завданнями, що сприяє закріпленню знань і розвитку практичних навичок у сфері оподаткування. Теоретичний матеріал викладено з використанням аналітичних таблиць і рисунків, що полегшує сприйняття та розуміння інформації.

Навчальний посібник призначений для студентів закладів вищої освіти та фахових передвищих навчальних закладів економічних спеціальностей, аспірантів, викладачів, а також практичних працівників, діяльність яких пов'язана з податковими відносинами, бухгалтерським обліком і фінансами. Посібник може бути корисним усім, хто прагне поглибити свої знання з питань оподаткування та орієнтуватися в сучасному податковому середовищі України.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Ярема Ярослав Романович
Приймак Світлана Вікторівна

ОПОДАТКУВАННЯ

Навчальний посібник

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.

Гарнітура Times New Roman.

Умовн. друк. арк. 22,09.

Видавець Марченко Т. В.
м. Львів, 79053, Україна, Перфецького 11 А,
тел.+380503701957
e-mail: magnol06@ukr.net
<https://magnolia.lviv.ua>

Видавець Марченко Т. В.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції:
серія ДК № 6784 від 30.05.2019 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавця ФОП Марченко Т.В.